

ועידת נצרת – "בטיחות היא דרך חיים"

**מדוע מתרחשות תאונות עבודה כה רבות בענף הבנייה בפרט ובחברה הערבית בכלל?
מה נחוץ יותר למניעת תאונות בענף הבנייה - פיקוח הדוק או ענישה לקבלנים?
מה תפקיד התקשורת בקידום הבטיחות בענף הבנייה?
בוועידת נצרת לקידום המודעות לבטיחות בענף הבנייה, שערך המוסד לבטיחות ולגיהות
בחודש אפריל, נידונו סוגיות אלו ואחרות, וניתנו המלצות לשיפור ותיקון**

מאת מיכאל לרר M.Sc., עורך מקצועי
רנא דלאשה, מחלקת מחקר

המוסד לבטיחות ולגיהות
צילום: המוסד לבטיחות ולגיהות

ההסתדרות. את הכנס הנחתה העיתונאית ומגישת הטלוויזיה **לוסי אהריש**. משתתפי הוועידה הציעו דרכים מגוונות לקידום הבטיחות, והמחלוקת הייתה בשאלה אם נחוץ יותר פיקוח או שמא יותר ענישה לקבלנים; האם העובדים הם האשמים; כמו כן, דנו בשאלה מה תפקידה של ההסתדרות העובדים והתקשורת או הפוליטיקאים בקידום הבטיחות בבנייה.

"כולם רוצים לחזור הביתה בשלום"

יו"ר המוסד ל**נתנאל אייזיק** הדגיש את חשיבות המיזם "קו לחיים", שבהפעלתו החל המוסד לבטיחות ולגיהות לפני כמה חודשים. המיזם מאפשר לכל אזרח,

המוסד לבטיחות ולגיהות; ד"ר **אורנית רוז**, מנכ"ל המוסד לבטיחות ולגיהות; **מוחמד עוואסי**, סגן ראש עיריית נצרת; **מוטי אלישע**, הממונה על זרוע העבודה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים; **עימאד פארג'**, מנהל יחידת הבטיחות בעבודה והרפואה התעסוקתית בחברת החשמל וחבר מועצה במוסד לבטיחות ולגיהות; **ג'קי חורי**, כתב ופרשן לענייני ערבים, עיתון "הארץ", ומנהל חדשות רדיו א-שמש; **דחיל אבו זיאד**, יו"ר האגף לשוויון חברתי בהסתדרות; עו"ד **גדיר ניקולא** "קו לעובד"; מהנדס **סלים לחאם**, קבלן בנייה; העיתונאית ואשת התקשורת **ספאא זהראלדין**; **מיכאל כוכבי**, נציג ההסתדרות במועצת המוסד ל וממלא מקום יו"ר

בתחילת חודש אפריל ערך המוסד לבטיחות ולגיהות ועידה מיוחדת בעיר נצרת. באירוע השתתפו מקבלי החלטות, נציגי ציבור ומובילי דעת קהל.

מטרת הוועידה הייתה לקדם את הבטיחות בעבודה בענף הבנייה בכלל, ובחברה הערבית בפרט, לאור ריבוי התאונות בתחום זה, בעיקר בקרב החברה הערבית. זו הפעם הראשונה שהתקיים כינוס כזה, והמשתתפים ציינו את חשיבותו בקידום הבטיחות בעבודה בחברה הערבית.

במפגש השתתפו הח"כ **חיים כץ**, שר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים; הח"כ **עבד אל-חכים חאג'** יחיא, חבר ועדת העבודה והרווחה ויו"ר ועדת המשנה לבטיחות בבנייה; **נתנאל אייזיק**, יו"ר

משתתפי הוועידה מימין לשמאל: לוסי אהריש, מהנדס סלים לחאם, ג'קי חורי, עו"ד גדיר ניקולא, דחיל אבו זיאד, ח"כ חאג' יחיא, מיכאל כוכבי, ספאא זהראלדין

השר כץ עם לואיס אהריש

לפני חודשים מספר, היו רק 18 מפקחים אחראים לאכיפת הבטיחות בעבודה ביותר מ-18,000 אתרי בנייה, ולא אחת, נאלצו המפקחים לנוע מאתר לאתר באמצעות תחבורה ציבורית בגלל מחסור במשאבים. כיום יש 28 מפקחים ועוד 58 מפקחים נמצאים בתהליכי קליטה. נוסף על כך, הוכנסו רחפנים להקלה על תהליך האכיפה. 20 אתרי בנייה נסגרו בצוויים, לעומת המצב בעבר, כשאף אתר לא נסגר בשל ליקויי בטיחות. הושתו קנסות בהיקף של כ-120 מיליון שקל, ומי שיתקן במהרה את הליקויים ייחנה מהפחתה משמעותית של כ-50% מגובה הקנס. מי שיזלזל ולא יתקן את הליקויים באתר הבנייה, ימצא שהקנס הוכפל."

גם לדברי **מוטי אלישע**, ממשרד העבודה והרווחה, היקף תאונות העבודה בענף הבנייה כיום נרחב בהשוואה בין-לאומית. "מספר התאונות גדול בערך פי 5 מהממוצע בעולם המערבי. המאבק בתאונות העבודה לא זוכה להדגשה מספקת. הנוק הישיר למשק הוא עצום: קרוב ל-5 מיליארד שקל בשנה, אבל קשה לשנות את תמונת המצב ביום אחד." לדברי אלישע, השפעת התהליכים המתרחשים היום בתחום קידום הבטיחות בעבודה במשק תבוא לידי ביטוי כבר בשנה הבאה, בהפחתת היקף התאונות, וזאת, כאמור, באמצעות כניסת עשרות פקחים חדשים; שימוש ברחפנים לאיתור עברות בטיחות; איסור העסקת בני נוער באתרי בנייה; אימוץ תקנים כמו התקן לבניית פיגומים, ותקנות כמו עוזרי ממוני בטיחות; הקמת יחידת חקירות מיוחדת במשטרה, שמתמחה בחקירות תאונות עבודה; אכיפת רישוי עגורנאים

לדברי מנכ"ל המוסד "ל ד"ר אורנית רוז, בענף הבנייה מועסקים פחות מ-10% מכלל המועסקים במשק, ולמרות זאת, שיעור ההרוגים בתאונות העבודה בענף עומד על כ-50%. מספר הנפגעים בעבודה בבנייה יוצר אתגר לא קטן למערכת ההסברה והאכיפה. משרד העבודה והרווחה החליט לשים יותר דגש על מערך האכיפה. המוסד לבטיחות ולגיהות, מתמקד זה שלוש שנים במניעת תאונות עבודה בבנייה בכלל, ובחברה הערבית בפרט, באמצעות מדריכי הבטיחות שלנו, שמגיעים יותר ויותר לאתרי בנייה בחברה הערבית ומקנים ידע וכלים - ברובם ללא תשלום - לשינוי תרבות הבטיחות בענף הבנייה. ככל שההשתתפות בהדרכות ובפעילויות למניעת תאונות רבה יותר, הסכנה לכמעט-תאונות ולתאונות פוחתת והולכת. לא די בהדרכה כדי לצאת ידי חובה. היא צריכה להיות בשפה שמובנת לכל העובדים, גם לעובדים הזרים, תוך התאמה לתרבותם ולמנהגיהם, כדי שתיושם הלכה למעשה. ככל שמנהלי העובדים יגיעו מקרב אותו המגזר, כך גם תגבר המוטיבציה להטמיע את נוהלי הבטיחות.

קליטת עשרות פקחים שימוש בטכנולוגיה מתקדמת

השר **חיים כץ** אמר כי "מטרתנו היא למנוע נכויות ומוות ולא רק בענף הבנייה. אני שומע על תאונות עבודה ומתקשה להאמין לזלזול ולחוסר האכפתיות. בדרך לכאן שמעתי על עובד שנהרג בגלל חפץ שנפל מגובה באתר בנייה. משרדי פועל להגברת משאבי אכיפה והפיקוח על אתרי הבנייה ולהחמרת הענישה. עד

שרואה כשלים בתחום הבטיחות בעבודה באתרי בנייה, להעביר את המידע באופן מידי. המידע המתקבל זוכה מיד לטיפול של מדריכי המוסד"ל. נכון לכתובת שורות אלו טופלו יותר מ-200 פניות.

**"השפעת התהליכים המתרחשים
היום בתחום קידום הבטיחות
בעבודה במשק תבוא לידי ביטוי
כבר בשנה הבאה בהפחתת
היקף התאונות, באמצעות כניסת
פקחים חדשים; שימוש ברחפנים
לאיתור עברות בטיחות; איסור
העסקת בני נוער באתרי בנייה;
אימוץ תקנים כמו התקן לבניית
פיגומים, ותקנות כמו עוזרי ממוני
בטיחות, ועוד"**

יו"ר המוסד"ל הוסיף כי "יש מכנה משותף לכל הקהלים והמגזרים, והוא הרצון לחיים טובים ומתוקנים. כל משפחה רוצה שהאב, הבן או הבעל יחזרו לביתם לאחר יום העבודה ללא פגע. והדרך שלנו לתרום לכך היא בהגברת המודעות וההדרכה הנכונה בעבודה. בשנת 2016 קיבלנו החלטה אסטרטגית - לתת יותר דגשים על עובדי בנייה מהחברה הערבית. אחת הדרכים היא העברת הדרכות וקורסים ייעודיים לעובדים בבנייה מאותם היישובים שבהם יש יותר נפגעי תאונות עבודה בענף הבנייה."

ד"ר אורנית רוז

מוחמד עוואיסי

מוטי אלישע

הלאומי משלם עקב כך יותר כסף לנפגעי תאונות עבודה, הקבלן או הבעלים יצטרכו לשלם יותר כסף לביטוח הלאומי. לצערנו, מהלך זה לא צלח. אני מקווה שבחוק ההסדרים הבא ייקבע בחוק שמי ששומר על הבטיחות ויש לו פחות נפגעים בתאונות עבודה, ישלם פחות כסף לביטוח הלאומי. נוסף על הצעדים שננקטו, ייעשה מאמץ להגיע לאתרי בנייה שאינם מדווחים לרשויות ומטבע הדברים אינם מפוקחים."

"תאונות עבודה אינן גורל"

הח"כ עבד אל חכים חאג' יחיא אמר כי "צריך להתייחס לזירה של תאונות עבודה כאל זירת רצח, ולבודד את המקום, כדי שיתאפשר לחקור את התאונה. יש לתחקר את העובדים במקום לא במטרה להענישם, אלא כדי להפיק לקחים. כל עובד צריך לדעת שחיי חשובים יותר ממקור הכנסתו, ולכן הבטיחות קודמת לכול. תאונות לא קורות, הן נגרמות, וצריך למנוע אותן. בחברה הערבית רווחת הגישה שהכול הוא גורל שהוכתב מאלוהים. אפשר להימנע מגורל של היפגעות בתאונה לטובת גורל טוב יותר. החוקים והתקנות לקידום הבטיחות חשובים (בכנסת הקודמת נלחם הח"כ חאג' יחיא לקבלת התקנה שמחייבת את קבלני הפיגומים לבנות אותם על פי התקן האירופי המחמיר והבטוח יותר). עם זאת, כמי שבהשכלתו הוא מהנדס, אני מאמין שהכשלים בבטיחות נגרמים לא רק בשל החוקים והתקנות או בשל התרשלות

ומניעת זיזים בתחום ועוד. "מדובר בתהליך ארוך, אך בסופו של דבר נעשה סדר בבלגן", אמר והבטיח כי משרדו פועל לקידום מהלך שיוביל לשלילת רישיונות קבלנים באתרים שבהם ימצאו ליקויי בטיחות חמורים. "כמו כן, אנחנו מובילים מהלך, שלפיו קבלן שנוזקף לחובתו מספר מסוים של עברות בטיחות בעבודות בנייה, לא יוכל להשתתף במכרזים של המדינה. אנחנו מאמינים שכאשר היזמים יחששו מפני היפגעות כלכלית בעקבות עברות בטיחות, ינתן דגש חזק יותר מצדם למניעה. בעבר, היה ניסיון לקדם מהלך חוקי, שעל פיו באותם מקומות עבודה שהיו בהם יותר עברות בטיחות, והביטוח

הקבלנים. יש להתמקד גם בהדרכות עובדים. הדרכת העובדים היום לוקה בחסר. לעתים, עובדים חותמים שקיבלו הדרכה, כאשר בפועל הם לא הבינו את ההדרכה או שקיבלו הדרכה דרך מצגת, במקום הדגמה בשטח. מצב זה מחייב שינוי. כמו כן, התופעה שעובדים מקבלים חלק משכרם במזומן ללא דיווח - במצב כזה, אם חלילה ייפגעו בתאונות עבודה ויתבעו את הביטוח הלאומי, התגמול שיקבלו יהיה בהתאם לסכום שדווח, הנמוך מהסכום ששולם בפועל, ולכן גם מצבם הכלכלי ייפגע בעקבות תאונת העבודה ואי-היכולת לעבוד ולפרנס את המשפחה". עוד התריע חאג' יחיא על מחסור גדול מאוד, של כ-8,000 עובדים ושל מנהלי עבודה מקצועיים בענף הבנייה. בעקבות זאת, נבנים הלכה למעשה בניינים ללא פיקוח מעשי ומקצועי, מה שמגביר את הסכנה לתאונות עבודה. נוסף על כך, יש גם מחסור רב בממוני בטיחות בעבודה. **מוחמד עוואיסי**, סגן ראש עיריית נצרת: "נצרת נמצאת בלב החברה הערבית, וחשוב מאוד שהכנס שעוסק בבטיחות בחברה הערבית נעשה בעיר. בעיריית נצרת עובדים כ-1,400 איש. עד שנת 2009 היה ממונה בטיחות אחד. היום יש 25 ממונים - בכל מחלקות העירייה. תודות לעבודתם המסורה ולפעולות העירייה, לא היו לנו תאונות עבודה קטלניות. אנחנו תומכים בכל פעולה ששומרת על העובדים ומגנה עליהם. אנחנו נבקש עוד תקציבים ממשד העבודה והרווחה לקדם את הבטיחות בעבודה."

מנכ"ל המוסד ל"ד"ר אורנית רז עם נציגי המוסד ל"אורחי הוועידה

העובדים החליטו למנוע את התאונות, ולכן, הקימו ועדת בטיחות".

עו"ד גדי ניקולא: "בישראל מספר תאונות העבודה כפול מהממוצע במדינות השוק האירופי המשותף. קיימת תרבות של הפקרות וזילות, בארץ. כ-90% מההרוגים הם מהחברה הערבית או עובדים זרים. תאונות אינן קורות באשמת העובד. יש פערי כוח אדירים בין העובד למעסיק, לטובת המעסיק, כך שנחוצה התערבות של המדינה שתטה את המאזן לטובת העובדים, כדי שהמעסיק יפעל לקידום מניעת התאונה. בינתיים, אין מי שיבחן את הסיבות שהובילו לתאונה וימנע אותן. ללא ניתוח של הסיבות לתאונה לא יהיה אפשר לטפל בבעיה. רק כ-20% מתאונות העבודה נחקרות, והרוב המכריע, כ-80%, אינן נחקרות כלל. לכן, רק מקרים בודדים מגיעים בסופו של דבר אל בתי המשפט. בסופו של ההליך המשפטי, שנמשך בדרך כלל כמה שנים, הענישה כבר לא יכולה להיות משמעותית. לרשם הקבלנים סמכות לשלול אישור מקבלן או לקנוס קבלנים על עברות בטיחות. אף על פי כן, מעטים המקרים האלה".

מהנדס **סאלים לחאם:** "בטיחות היא דרך חיים. אני קבלן זה 45 שנה ולא נהרג אצלי אף עובד. אם יש בעיה בקרב הקבלנים, צריך לטפל בה, אבל לא צריך למהר לשלול רישיון מהקבלן. עם זאת, הניסיונות לייצר אבחנה בין קבלנים ששומרים על הבטיחות, לבין קבלנים שמזלזלים בבטיחות, עוררו לא מעט התנגדויות בקרב הקבלנים. אמרתי פעמים רבות, בהזדמנויות שונות, שאחת הבעיות שמונעות את קידום הבטיחות בעבודה היא שאין אבחנה בין קבלנים ששומרים על הבטיחות בעבודה לבין קבלנים עבריינים".

מיכאל כוכבי: "אנו נמצאים בנקודת זמן שאותה צריך לנצל כדי לקדם את הבטיחות. השאיפה צריכה להיות אפס הרוגים בתאונות עבודה. אפשר ללמוד מהצבא, שקידם את מניעת תאונות הדרכים. לאחר תקופה שבה היו לא מעט הרוגים בתאונות דרכים, הצבא החל בצעדי ענישה חריפים נגד המעורבים, כולל השבתת רכבים. התוצאה הייתה שמספר התאונות בצבא ירד. במניעת תאונות עבודה צריך לשלב כמה גורמים, כולל חוקים ומאבק על התודעה, קרי מלחמה בתאונות עבודה, שכן, אסור להתפשר בנושא המניעה". ■

מהשטחים, ערביי ארץ ישראל או עובדים זרים, וזה לא נוגע בבשר החי של הרוב הישראלי. התקשורת הערבית מדברת עם הפועלים הערבים ועם אנשים שנפגעו בתאונות עבודה 'בגובה העיניים'. צריך להעלות את הנושא גם לתקשורת הכללית במדינה".

"תאונות עבודה אינן נושא חשוב מספיק, וצריך לשנות את הגישה הזאת. יש חוסר בייצוג נושא הבטיחות בתקשורת. קיימת גם חשיבה שההיפגעות מהתאונות בעבודה בחברה הערבית נובעת מהגישה התרבותית של זלזול, ולכן הנושא אינו מעניין"

דחיל אבו זיאד: "מה שקורה בנושא תאונות העבודה הוא הפקרות, והסיבות לכך שונות. חלקן פוליטיות וחלקן נובעות מכך שאין הרתעה מספיקה, באופן כללי, בחברה הערבית - הרתעה שמשפיעה על התנהגות בטיחותית. רוב הנפגעים הם מהשכבות החלשות, ובעלי ההון רוצים לבנות מהר ככל שאפשר ובמחיר הנמוך ביותר, ומי שנפגע הם החלשים. לא מעט עובדים משטחי הרשות יוצאים בשעה 2 בלילה כדי להגיע לעבודה בישראל מוקדם בבוקר. לא פלא שהם עייפים, ולא פלא שחוסר הריכוז שלהם גורם לתאונות עבודה. ברגע אחד חיים של משפחה נהרסים. בהסתדרות

ג'קי חורי

מאבק על התודעה הכללית

ג'קי חורי: "נושא הבטיחות של העובדים פחות מעניין את הפוליטיקאים, אשר עסוקים יותר בנושאים ביטחוניים-כלכליים. תאונות עבודה אינן נושא חשוב מספיק, וצריך לשנות את הגישה הזאת. יש חוסר בייצוג נושא הבטיחות בתקשורת. קיימת גם חשיבה שההיפגעות מהתאונות בעבודה בחברה הערבית נובעת מהגישה התרבותית של זלזול, ואם כך, העובדים הערבים בעצמם אחראים לביטחונם ולמצבם, ולכן הנושא אינו מעניין. לצערי הרב, גם הגישה הנפוצה של בדיקת הנסיבות להתרחשות תאונות העבודה לוקה בחסר. העיתונאים מדווחים על אירועים שהתרחשו ולא בוחנים את הנסיבות שהובילו לתאונות העבודה. צריך להעלות למודעות את נושא תאונות העבודה בכתבות בטלוויזיה ובעיתונות. הנושא לא זוכה לסיקור מספיק. ייתכן שזה מפני שרוב העובדים הנפגעים הם פועלים

קהל בוועידת נצרת